

Zondag 2 december 2018

TivoliVredenburg - Hertz - 20.00 uur

HET COLLECTIEF

Derby van de Lage Landen

Katrien Baerts, sopraan

Wibert Aerts, viool

Julien Hervé, klarinet

Thomas Dieltjens, piano

Toon Fret, fluit

Martijn Vink, cello

Bram Van Camp *1980

Music for 5 Instruments (2018, wereldpremière)

Karel Goeyvaerts 1923 - 1993

De Schampere Pianist (1975)

Rob Zuidam *1964

Serres Impies (2017)

Pauze

Karel Goeyvaerts 1923 - 1993

Voor Harrie, Harry en René (1990)

Luc Brewaeys 1959 - 2015

Ni fleurs ni couronnes (2013)

Louis Andriessen *1939

Workers Union (1975)

Derby tussen muziekstijlen en iconen van de Lage Landen

Karel Goeyvaerts en Louis Andriessen zijn de nestors van respectievelijk de Vlaamse en de Nederlandse avant-garde. In 1975 schreef Goeyvaerts *De Schampere Pianist* en componeerde Andriessen zijn oprijende *Workers Union*. Rob Zuidam portretteert in *Serres Impies* een kluizenaar met een fascinatie voor extravagante bloemen. Met *Ni fleurs ni couronnes* richtte Luc Brewaeys een monument op voor zijn Britse collega Jonathan Harvey. De Antwerpenaar Bram van Camp schreef speciaal voor Het Collectief zijn gloednieuwe *Music for 5 Instruments*.

Bram van Camp - Music for 5 Instruments

De Antwerpenaar Bram van Camp studeerde zowel aan het Koninklijk Conservatorium in zijn geboortestad als bij Wim Henderickx en Theo Loevendie aan het Conservatorium van Amsterdam. Zijn composities ontstaan vanuit een intuïtief vertrekpunt, maar elke noot past in een eigen compositiesysteem, dat beoogt zijn muziek natuurlijk en organisch te laten klinken.

In 2010 componeerde Van Camp *Music for 3 Instruments* voor klarinet, viool en piano. Dit leidde tot een opdrachtcompositie voor de kernbezetting van Het Collectief: fluit, klarinet, viool, cello en piano, simpelweg *Music for 5 Instruments* geheten. Met deze titel wil Van Camp zich concentreren op de muzikale inhoud, zonder de luisteraar af te leiden met een verhaal. Hij schrijft hierover: 'In beide composities zocht ik naar een versmelting van de verschillende instrumenten in klankkleur en harmonie, waardoor zij klinken als één instrument. Toch spelen de musici zelden gelijktijdig, waardoor ze op ritmisch vlak constant op zoek lijken naar elkaar.'

Aanvankelijk imiteren de instrumenten elkaar in verschillende tempi, waardoor de muziek schijnbaar improvisatorisch tot leven komt. In het middendeel kleuren de instrumenten naar elkaar toe met speciale technieken: zogenoemde *whistle tones* in de altfluit, multiphonics in de klarinet en hoge flageoletten in de strijkers. In het laatste deel gaan de instrumenten met elkaar in discussie, waardoor grote contrasten ontstaan en een slotclimax wordt bereikt.

De Schampere Pianist & Voor Harrie, Harry en René

De eveneens in Antwerpen geboren en getogen Karel Goeyvaerts behoorde samen met Pierre Boulez en Karlheinz Stockhausen tot de jonge hemelbestormers die na de Tweede Wereldoorlog de seriële muziek ontwikkelden. Zij voerden het door Arnold Schönberg ontworpen twaalftoonssysteem tot in zijn uiterste consequenties door en legden niet alleen toonhoogte, maar ook toonduur, intensiteit en articulatie vast in rekenkundige modules. Het publiek ervoer het klinkend resultaat als 'piep-knor' of 'plink-plonk'.

Ook Goeyvaerts liet al snel het serialisme varen omdat hij behoefte kreeg aan 'het menselijke'. Hij ging religieuze stukken componeren, experimenteerde met vocale nonsensklanken en liet zich inspireren door het minimalisme. In 1975 schreef hij *De Schampere Pianist* voor reciterende pianist, op een tekst van Gust Gils. De titel verklaart precies wat er gebeurt: de pianist voorziet zijn eigen spel van schampere commentaren. De tekst is licht absurd, nihilistisch, gezagsondermijnd en humoristisch; de muziek volgt deze op de voet. Vijftien jaar later ontstond *Voor Harrie, Harry en René*. De titel bestaat uit de voornamen van de drie musici van Het Trio: de fluitist Harrie Starreveld, de basklarinettist Harry Sparnaay en de pianist René Eckhardt. In dit aanstekelijke stuk dartelen fluit en basklarinet vrolijk om elkaar alsof ze tikkertje spelen; de piano legt een fundament van goed gemikte akkoorden.

Rob Zuidam - Serres Impies

De in Gouda geboren Rob Zuidam studeerde onder anderen bij de Vlaamse componist Philippe Boesmans en woont in Vlaanderen. In 2010 componeerde hij voor Vlaamse sopraan Katrien Baerts de succesvolle kameropera *Suster Bertken*, drie jaar later schitterde zij in zijn *Bosch Requiem*. Zuidam componeerde zijn nieuwe liedcyclus *Serres Impies* ('goddeloze broeikassen') voor haar en de vijf musici van Het Collectief.

De teksten zijn ontleend aan *À Rebours*, een roman uit 1894 van Joris-Karl Huysmans. Uit walging over de dagelijkse realiteit ontvlucht een decadente edelman Parijs, om zich op het platteland te verliezen in een artificieel paradijs. Hij verzamelt exotische vegetatie; planten die door hun excentrieke vormen eerder kunstmatig dan natuurlijk lijken en zowel een erotiserend als nachtmerrieachtig karakter krijgen.

De kluzenaar balanceert op de rand van de krankzinnigheid, een thema dat Zuidam eerder inspireerde tot de *McGonagall-Lieder* en de opera *Rage d'Amours*. In het negendelige *Serres Impies* wil hij 'de schoonheid, de wildgroei, de zwakte en de uiteindelijke teloorgang van deze extravagante flora nauwkeurig in beeld brengen'. Na de première in 2017 repte een recensent van een 'zinderend, bij vlaggen diep dramatisch stuk'. Het verval krijgt gestalte in donkere kleuren van cello en basklarinet. De stem wisselt tussen expressief *Sprechgesang* en 'dramatiek op orkaankracht. Hier werd geschiedenis geschreven'.

Luc Brewaeys - Ni fleurs ni couronnes

Luc Brewaeys woonde en werkte in Antwerpen, maar studeerde compositie bij André Laporte in Brussel en volgde zomercursussen in Darmstadt. Daarnaast stond hij in persoonlijk contact met de Grieks-Franse componist Iannis Xenakis en de Fransman Tristan Murail.

Onder invloed van Murail verruilde hij een aanvankelijk op het serialisme georiënteerde stijl voor een meer op het boventoon-spectrum gerichte werkwijze. Zijn composities vallen op door hun rijke gevoel voor klankkleur en harmonische homogeniteit; zelfs de melodieën zijn afgeleid uit de boventoonreeks.

In 2013 componeerde Brewaeys *Ni fleurs ni couronnes: Monument pour Jonathan Harvey* voor viool solo en elektronica. Het is een eerbetoon aan zijn gelijknamige Britse collega en vriend, die een jaar eerder was overleden. De compositie is geschreven voor en opgedragen aan Wibert Aerts, de violist van Het Collectief. In dit zinsbegoochelende stuk gaat de uitvoerder in dialoog met opnames van 'spookviolen- en klokken'. Overigens zijn dit geen echte klokken, 'maar samples van de deksels van de potten en pannen in mijn keuken', zoals Brewaeys in een eigen toelichting opbiecht.

De violist opent met verstilde boventonen, ingebed in lang uitklinkende akkoorden van de spookviolen. Na een passage met kwarttoonsmelodieën worden allengs meer violen aan elkaar gekoppeld, tot een climax ontstaat van de spookklokken op volle sterkte. In de finale ontvouwt zich een klaaglijke melodie in de solo-viool. De solist besluit tegen een achtergrond van lage klokklanken, een knipoog naar het klokgebeier in Harvey's klassieker *Mortuos plango, vivos voco*.

Louis Andriessen - Workers Union

In 1972 stichtte Louis Andriessen samen met Willem Breuker Orkest De Volharding, waarin hij zelf piano speelde. Dit voornamelijk uit blazers bestaande ensemble trachtte het volk te verheffen door op te treden op pleinen en bij fabrieken. Die activistische geest waart door het opzweepende *Workers Union*, dat Andriessen in 1975 voor De Volharding componeerde. De subtitel is: 'Symfonisch deel voor elke luid klinkende groep instrumenten.' Het stuk telt maar één - eenlijnige - notenbalk. Hierop staan motieven waarvan het ritme precies genoteerd is maar de toonhoogte slechts bij benadering

wordt aangegeven. Noten boven de balk moeten worden gespeeld 'in het hoge register', noten eronder 'in het lage'.

De musici mogen hun patroontjes zo vaak herhalen als ze willen, maar moeten 'toonladders en andere conventionele figuren' vermijden. Als het maar 'dissonant, chromatisch en agressief' klinkt en minimaal 15-20 minuten duurt. Sardonisch schrijft Andriessen: 'Het is moeilijk om binnen die tegenstelling samen te spelen en gelijk te blijven, ongeveer zoals bij het organiseren en uitvoeren van politieke acties.'

Thea Derks

Sinds de Belgische sopraan **Katrien Baerts** in 2011 door wist te dringen tot de halve finale van de befaamde Koningin Elisabethwedstrijd, is haar carrière pijlsnel gegaan. Momenteel is ze een veelgevraagd zangeres die samenwerkte met onder meer de het BBC Philharmonic Orchestra, het Koninklijk Concertgebouworkest en het Nederlands Kamerorkest. Haar cd met liederen van Berg en Zemlinsky oogste alom bewondering. Daarnaast heeft ze diverse operarollen gezongen waaronder in Bergs *Lulu* bij De Nationale Opera.

Katrien Baerts valt vooral op door haar gedurfde en vernieuwende repertoirekeuze, dat ze uitvoerde met onder meer Asko|Schönberg, Klangforum Wien en Nieuw Amsterdams Peil. Ze zong de titelrol tijdens de wereldpremière van *Suster Bertken* van Rob Zuidam, zong in de ZaterdagMatinee van Het Concertgebouw in de opera *The Rise of Spinoza* van Theo Loevendie en schitterde in werk van Messiaen, Birtwistle en Kurtág. In Jakarta vertolkte ze de titelrol in Prabowo's dans-opera *Gandari*. Met haar vaste pianist Bart Verheyen geeft ze regelmatig recitals waarin het duo zich toelegt op minder gangbare composities. Katrien Baerts heeft een doeltreffende kijk op opera: 'Opera gaat niet over dikke mensen in oude kostuums, zoals mensen soms denken. We doen zoveel meer dan enkel zingen.' In het lopende seizoen keert Katrien terug naar de Salzburger Festspiele met Klangforum Wien voor het vertolken van de rol van Sie in *Begehren* van Beat Furrer. Daarnaast zal ze haar debuut maken als Pamina in *Die Zauberflöte* met Holland Opera.

Het Collectief is een kamermuziekensemble dat in 1998 in Brussel werd opgericht. Door consequent met een vaste kern van vijf muzikanten te werken bouwde de groep een intrigerende eigen sound op, gekenmerkt door een heterogene mix van blazers, strijkers en piano. In zijn repertoire keert Het Collectief terug naar de roots van het modernisme: de Tweede Weense School. Vanuit deze solide basis worden zowel de grote twintigste-eeuwse composities als de allernieuwste experimentele stromingen verkend. Daarenboven maakt de groep furore met spraakmakende cross-overs tussen het hedendaagse en het traditionele repertoire en met adaptaties van historische muziek. Naast de vele concerten in België is Het Collectief ook internationaal aanwezig in Nederland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Duitsland, Oostenrijk, Malta, Cyprus, Litouwen, Letland, Oekraïne, Polen en in Zuid-Amerika (Peru en Brazilië) en in Azië (Hong Kong).

Het volgende concert in een reeks van Avontuurlijke muziek
Zondag 6 januari - Hertz - 20.00 uur
Nieuw Amsterdams Peil
Rozalie Hirs: Dreams of Airs